

Daniel Miščin, *U potrazi za svetim. Svjetlo s Istoka i imanencija transcendencije*, Školska knjiga, Zagreb, 2010, 511 str.

Pred nama je knjiga koja privlači pozornost i izgledom, i sadržajem. Zahvaljujući povoljnim okolnostima, mogao sam pratiti njezin nastanak od same zamisli sve do njezine pojave na svjetlu dana. Baš zato s punom sigurnošću mogu reći da je ona plod ozbiljnoga znanstvenog rada, ali i izraz životnoga nastojanja njezina autora. S istom se radošću sjećam Autorove rečenice iz našeg razgovora kad mi je govorio o početku svoga rada na ovom tekstu, rekavši: »U ovoj će knjizi biti i moja misao, i moj život.«

Baš se ta dva pojma, »misao« i »život«, nalaze u naslovu prvog poglavlja ove knjige: *Realizam Dostojevskoga i egzistencijalnost svetoga na tragu ruske religiozne misli*. U osvrtu na taj dio knjige, iznosim nekoliko misli.

Prije svega postavlja se pitanje kako prići tom tekstu. Možda je dragocjen, premda skriveni putokaz zapisan već u prvim rečenicama autorovih *Riječi zahvalnosti* — on naime s posebnim poštovanjem zahvaljuje arhiepiskopu Hilarionu, predsjedniku Odbora za vanjske veze Moskovskog patrijarhata Ruske pravoslavne crkve, čijom su mu velikodušnošću bila otvorena vrata »svete Rusije«. Oni koji su uzeli u ruke nedavno objavljenu knjigu pape Benedikta XVI *Svjetlo svijeta*, mogli su ondje pronaći zahvalnost Svetog Oca toj istoj osobi. Spominjem to zato što Papa baš u tom kontekstu izgovara rečenicu koja nas približava duhu knjige koju danas predstavljamo: »Mjesto gdje smo najbliže kući i gdje se najviše možemo nadati da ćemo se približiti jedni drugima jest pravoslavlje« (str. 109).

Snažan sam ekumenski naboj Autorovih razmišljanja o ruskoj religioznoj filozofiji sklon promatrati kao izraz njegova mišljenja, koje je sasvim na tragu temeljnih crkvenih dokumenata o tom

pitanju, poput primjerice enciklike *Ut unum sint* Ivana Pavla II ili koncilskog dokumenta *Unitatis redintegratio*. No mislim da se može napraviti i korak više: budući da znamo da je autor i diplomat, vrlo je važno istaknuti da se iz načina njegova razmišljanja može jasno razabrati misao o važnosti ekumenskog i međureligijskog dijaloga za međunarodne odnose, kojima su odnosi između Svete Stolice i Ruske pravoslavne crkve svakako važna sastavnica.

Što to dakle ujedinjuje kršćanski Istok i Zapad? Ujedinjuje ga nesumnjivo upravo potraga, rekao bih čak i čežnja za svetim. Mnogi će možda, čini mi se pogrešno, gledajući letimice sadržaj ove knjige, ustvrditi da se autor zapravo bavi Dostojevskim, ili preciznije, nekim elementima njegova opusa, ponajviše romanom *Braća Karamazovi*.

Nema nikakve sumnje da će opsežne analize nekih ključnih mjesta iz tog i drugih romana svakako biti vrlo korisne istraživačima i znanstvenicima koji se bave književnošću poznatih »ruskih klasika«.

Uvjeren sam da iz tih autorovih analiza izbija teorijski zamah koji će na djelo Dostojevskoga baciti novo svjetlo, ponajprije ono teologije i metafizike. No čitajući taj tekst, u meni je raslo uvjerenje da unatoč svojoj autorovoj studioznosti na toj razini, on želi ići dalje, preko književnih okvira k svetome.

Drago mi je što je promocija ove knjige bila neposredno nakon pohoda pape Benedikta XVI Hrvatskoj. Iz toga kratkog, ali prebogatog posjeta, punog poticaja za usmjeravanje koraka prema svetome, ovdje želim izdvojiti jedan trenutak: nezaboravnu petominutnu tišinu na Trgu bana Jelačića, ono jednostavno utihnuće vrhovnoga svećenika u zajedničkom klanjanju s 25. 000 mladih (ili više). Glasnogovornik Svetog Oca kasnije nije mogao sakriti oduševljenje što je u tim trenucima vladala takva tišina da je Sveti Otac mogao čuti pjev ptica! No upravo je to bio simbolični trenutak u

kojem se vidi što od nas traži potraga za svetim: valja utihnuti, odmaknuti se od vreve, ili kako na jednom mjestu piše autor, »odustati od sebe—izgovaranja — da bi se ostavio prostor govoru svetoga«.

Upravo to: razmišljanje o raspoloživosti za susret sa svetim, čini mi se da je nit vodilja ove knjige pred nama. Kako je nekoliko puta napisao u svom tekstu, autor baš s tom nakanom vodi čitatelja u monaško srce Rusije, manastir Optinske pustinje, zatim pred lijepu ikonu raspeća iz Dionizijeve radionice, ili pred Holbeinova *Mrtvog Krista u grobu*. Sve te silnice ujedinjuje najsvetiji lik u romanima Dostojevskoga, starac Zosima. Očito je našem autoru, baš kao i Dostojevskom, važno istaknuti da taj pobožni starac ne »prebiva u svjetlu nedostupnu«, nego se daje svijetu, pokazuje ljepotu svetoga svijetu; sveto koje ne stanuje negdje drugdje, nego se daruje tu, u svijetu.

Zadnja rečenica Benedikta XVI na misi njegova ustoličenja, 24. travnja 2005. godine, podsjećajući na poznati poziv Ivana Pavla II, bila je: »Otvorite širom vrata Kristu — i naći ćete život! —

Si, aprite, spalancate le porte a Cristo e troverete la vera vita. Amen«. To je najdublji smisao njegovih bogatih gesta s Trga bana Jelačića. Čini mi se da je na tom tragu i najvažnija poruka ove knjige, posebice ukoliko je čita ne samo znanstvenik nego i biskup poput mene: sveto nije odijeljeno od ljudi. Upravo to pokušava pokazati naš autor ovom knjigom, jer brojni znanstveno–teorijski uzleti u njoj polaze od života — i k njemu se iznova vraćaju.

Za tu je tezu Danijel Miščin spreman založiti neke od najuzvišenijih doživljaja u svom osobnom životu. O tim trenucima u blizini svetoga autor iz prvog lica piše na početku svakog poglavlja ove knjige. Ti autobiografski tekstovi uvod su u znanstveno–teorijske izazove s kojima se autor smjelo suočava.

Tako je na početku prvog poglavlja razmišljanje naslovljeno riječima: »Moj me starac šalje u svijet«. Ono odgovara

na pitanje zašto autor smatra važnim istraživati traganje za svetim. Pritom sam priznaje da se privlačnost traganja za svetim, kao tema znanstvenog istraživanja, u njemu rodila zajedno s pitanjem: »Je li čovjek sposoban istraživati nebeske tajne ili je stvoren zato da bi im bio poslušan?«

Pitanje je to koje je postavio u prvom susretu s uglednim metafizičarom p. Miljenkom Belićem, drago mi je to reći, mojim subratom u Družbi Isusovoj. Kao što je Aljoša u Zosimi prepoznao svojega Starca, tako autor u Filozofu, kojemu je jedan od nasljednika na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove, prepoznaje i svoga uzora.

No što je s pitanjem smijemo li i možemo li istraživati sveto? Pojavljivanje ove knjige zasigurno je doprinos našoj znanosti i kulturi zato što čvrsto utemeljuje pozitivan odgovor na njega. Poziv k svetome uvijek je otvoren jer nadilazi čovjeka koji ga traži. Ta je potraga u isto vrijeme i zahtjevna, i zanosna. Zato se za čitanje ove knjige traži ista ona odvažnost s kojom autor u njoj postavlja svoja pitanja.

Kao što je Starac slao u svijet svoga mladoga učenika, tako sada autor šalje svoju knjigu u svijet čitatelja. Oni će se, uvjeren sam, nadahnuti potragom za svetim. Ova im knjiga u tom nadahnuću neće ostati dužna. Zato je svima rado preporučujem.

Valentin Pozaić

Terry Eagleton, *Razum, vjera i revolucija: Refleksije o raspravi oko Boga*, s engleskog preveo Dinko Telećan, Naklada Ljevak, Zagreb, 2010, 181. str.

Kada bismo u nekoliko natuknica morali predstaviti knjigu izvornog naziva *Reason, Faith and Revolution: Reflections on the God Debate*, mogli bi je najjednostavnije opisati kao Eagletonovu dekonstrukciju Dichkinsa u pitanjima vjere i razuma, odnosno u liberalnim hu-